

**Wanneer zien we
papa weer?**

Gevlucht uit Oekraïne

INHOUDSOPGAVE

Raketaanval	9
Terug naar huis	14
Een nachtmerrie	20
Ons vluchtplan	26
Afscheidstranen	31
Over de grens	36
Slaapkamer in een klaslokaal	42
De buurjongens	49
De beelden	56
VluchtelingenWerk	61
Het luchtalarm	67
Naar het front	73
Geheimen	78
Verrassing bij de postvakken	82
Schaatsen of ijshockeyen?	88
Z	92
De trieste dood van het tweetal	98
Het eerlijke verhaal	105
Je hebt één leven	112
Diefstal in de hitte	118
Held op sokken	124
Nieuws	130
Met vallen en opstaan	135
Leeft hij nog?	140
Het komt allemaal door die rotoorlog!	143
De situatie is onomkeerbaar	149
Lesje geleerd	156
Ein-de-lijk	161
Veerkracht	168
We hebben elkaar nodig	175

RAKETAANVAL

Geschrokken laat Zoya de lepel in haar bord soep vallen. Het raam in de keuken trilt door de kracht van de explosie.

“Het is een raketaanval!”, roept Maksym.

Angstig kijken de kinderen naar hun moeder Natalya, die niet wil laten merken dat ze ook bang is. Natalya haalt eerst een keer adem. Daarna zegt ze zo kalm mogelijk:

“Denk aan de stappen die we met papa hebben geoefend.”

Door het luchtalarm is het einde van de zin amper hoorbaar. De sirene galmt door de straten en door de keuken van de familie Kovalenko. Natalya gaat met meer volume verder:

“We gaan schuilen in de metrotunnels. Het is belangrijk dat we onderweg bij elkaar blijven! Ben ik duidelijk?”

Zoya en Maksym knikken.

“Pak voor vertrek je rugzak bij de voordeur.”

“Kunnen Koko en Tom écht niet mee?”, vraagt Zoya.

“Er is geen tijd om de katten te vangen”, antwoordt Natalya.

Aan haar sombere blik ziet Zoya dat ze dit met tegenzin zegt. De huisdieren zijn geliefd, maar hun eigen levens zijn in gevaar. De kans op nóg een raketinslag is te groot. Natalya haalt nog een keer diep adem en geeft dan het vertreksignaal:

“We gaan!”

Drie stoelen schuiven achteruit. Zoya, Maksym en Natalya rennen door de gang. Onder de kapstok pakken ze ieder een rugzak. Die staan ingepakt klaar voor noodsituaties. In iedere rugzak zit een matje, kleding en eten en drinken voor twee dagen.

“Wacht bij de voordeur”, beveelt Natalya.

Vanuit de deuropening bekijkt ze de situatie op straat. Ze ziet hoe mensen elkaar inhalen om zo snel mogelijk de bescherming van het metersdikke beton te vinden. Het voelt voor Zoya onnatuurlijk om in deze situatie haar huis te verlaten, maar ze móet wel. Voordat een Russische raket uit de donkere hemel neerstort.

“Kom op, naar de tunnels!”

Natalya laat haar kinderen voorgaan. Ze mag hen niet uit het oog verliezen. Zoya en Maksym weten de weg: op de hoek rechtsaf de winkelstraat in en dan honderdvijftig meter lopen, totdat ze bij de trappen van het metrostation zijn.

“Maksym, je gaat te snel!”, roept Zoya buiten adem.

Ze ziet haar broer behendig tussen de mensen door slalommen. In de drukte dreigen de drie het contact met elkaar te verliezen.

“Maksym, blijf bij ons!”, schreeuwt Natalya naar haar zoon.

Door het luchtalarm en het tumult op straat hoort Maksym alleen vaag haar geschreeuw. Direct past hij zijn tempo aan. Even later bereiken ze samen de ingang van de metro.

“Rechts blijven op de trap”, geeft Natalya aan.

Snel wordt het druk om hen heen. Mensen worden onbedoeld tegen elkaar aan geduwd. Plots zijn er grote lijven die Zoya, Maksym en Natalya scheiden van elkaar. Vooral voor de elfjarige Zoya maakt het lengteverschil met de volwassenen de situatie erg onoverzichtelijk. Ze is bang om te vallen op de trap, hoewel dat door de drukte bijna niet kan. Zoya kijkt om en wéér kan ze haar moeder niet zien. Loopt ze nog wel achter haar?

“Mama?”, vraagt Zoya in paniek.

Een man krijgt in de gaten dat hij tussen hen in staat. Hij maakt

vriendelijk plaats. Natalya pakt Zoya stevig bij de hand en houdt haar goed in de gaten. Ze steekt Maksym ook een hand toe, maar de vijftienjarige laat met een afkeurende blik merken dat hij zich daar te oud voor voelt. Bovendien is hij even groot als zijn moeder. Eenmaal in de stationshal is er meer ruimte en ziet Natalya kans om haar telefoon te pakken.

“Je belt papa”, constateert Zoya.

Ze kijkt mee op het scherm en ziet dat haar moeder ‘Artem’ belt. Er verschijnt een melding in beeld: ‘Geen verbinding mogelijk’.

“Normaal gesproken hebben we hier nog bereik”, merkt Zoya op.

Natalya schudt haar hoofd.

“Daaraan ligt het niet. De Russen hebben ons netwerk beschadigd om tijdens de invasie het land te ontregelen.”

Het dringt tot Zoya en Maksym door dat ze het voorlopig zonder hun vader moeten doen. Gelukkig kan hij erop vertrouwen dat zijn gezin veilig de metrotunnels ingaat. Zonder vervoersbewijs kan iedereen door de toegangspoortjes lopen, om vervolgens over de stilstaande roltrap naar beneden te gaan. In de met graffiti volgespoten gang schuifelt de menigte verder naar het perron. Natalya wandelt met de kinderen bewust wat verder door langs het spoor. Daar vindt ze een rustig plekje om de tijd door te brengen.

“Ik hoop dat papa op zijn werk óók kan schuilen”, zegt Maksym.

Met trillende stem deelt Zoya haar schrikbeeld:

“Als die raket maar niet op zijn ziekenhuis is ontploft...”

Natalya laat haar eigen angst niet aan de kinderen merken. Ze pakt Zoya en Maksym vast en zegt geruststellend:

“De stad is groot. Papa is vast dapper zijn patiënten aan het verzorgen.”

“De raket is in het noordelijke gedeelte van de stad gevallen”, zegt een man ineens. Geschrokken kijken de Kovalenko’s hem aan, omdat het ziekenhuis waar Artem werkt in het noorden van de stad ligt.

“Dat heb ik tenminste gehoord van een politieagent”, vult de man aarzelend aan. De bange gezichten overvallen hem. Hij draait een flesje sterkedrank

open en neemt een slok. Daarna gaat hij in gesprek met andere mensen op een bankje. Zoya vangt op dat de man zijn mening geeft over de strijd om de vliegvelden in het gebied rondom Kyiv.

“Pak jullie fleecedekens maar uit de rugzakken, want het is koud hier”, zegt Natalya om voor afleiding te zorgen.

Tegen beter weten in kijkt ze nog een keer op haar telefoon: geen signaal, en dus ook geen bericht van Artem.

“Hebben jullie mij gehoord?”, vraagt Natalya. *“Pak jullie dekens.”*

Zoya opent haar rugzak.

“Ik heb net nog een stuk gerend. Ik heb het niet koud”, stribbelt Maksym tegen.

“Doe nou maar”, zegt zijn moeder geërgerd. *“Het is lastig om weer warm te worden als je het straks koud hebt.”*

Zoya is gevoelig voor sfeer. Haar hoofd loopt over van alle prikkels en gedachten. Ze gaat tegen de muur zitten en laat haar kin zakken. Met haar handen sluit ze haar oren af. De minuten verstrijken. Dan kijkt Zoya op. Ze schrikt van alle mensen die in de tunnels zijn om te schuilen.

“Mam, ik wil verderop zitten. Daar waar het rustiger is.”

“Daar is het straks nét zo druk”, pareert Maksym.

“Dat zien we dan wel weer”, reageert Zoya fel.

“We blijven hier en wachten af”, zegt Natalya streng om het gekibbel te beëindigen.

Terwijl het geroezemoes op het perron toeneemt, zijn de drie een poosje stil. Mensen vertellen elkaar over de oorlogsontwikkelingen in Oekraïne. Iemand beweert zelfs dat er vijandelijke troepenbewegingen zijn richting hun stad. Maar wie hier onder de grond weet welke berichten kloppen?

Een doffe krachtige klap! De muren en plafonds beven. De trillingen zijn tot in het binnenste van je lijf te voelen. Er ontstaat paniek.

“Een raketaanval!”, schreeuwt een vrouw.

Gegil galmt door de tunnels. Mensen pakken elkaar vast en langzaam

echoën de laatste kreten weg. Zoya hoort hoe een man naast haar hardop bidt. Er klinkt gesnik. Maar de meeste mensen worden stil, houden de adem in en luisteren. Angstige minuten zijn het. Machteloos wacht iedereen af of er nog meer inslagen volgen.

“Zou ons huis er nog zijn?”, vraagt Maksym.

“En Koko en Tom?”, vraagt Zoya erachteraan.

De kinderen kijken naar hun moeder. Natalya heeft geen antwoorden op hun vragen. Ze knuffelt haar zoon en dochter. Niet eerder hebben ze elkaar zó stevig vastgehouden.

“Het komt goed”, houdt Natalya de kinderen voor.

Zoya ziet over haar moeders schouder de donkere tunnel: een zwart gat zonder einde, waarin geen lichtpuntjes te zien zijn. In gedachten herhaalt Zoya haar moeders woorden:

“Het komt goed, het komt goed, het komt goed.”

TERUG NAAR HUIS

Op het perron geeft de klok half acht aan. Zoya gaapt. De nacht is onrustig geweest in het kunstlicht van de metrotunnels. Nooit is het er stil. Er klinkt gehoest, gepraat en dan weer een blaffende hond. De geluiden die van boven de grond doordringen in de tunnels zijn het engst. Ze klinken dof en vervormd, waardoor je geen idee hebt wat het gerommel betekent. Uit angst voor een nieuwe raketaanval heeft Zoya vannacht amper geslapen, net als de meeste mensen op het perron.

“Ik heb de hele nacht aan papa gedacht”, zegt Maksym zachtjes.

Met een sombere blik legt hij schijfjes worst op zijn brood. Zoya heeft haar stoere broer nog nooit zo kwetsbaar gezien en legt een hand op zijn schouder.

“Ik denk ook steeds aan papa. Hopelijk is hij er als we thuiskomen.”

Maksym knikt.

“Mama is zo terug en dan gaan we naar huis”, zegt hij vol goede moed.

Natalya is in de metrohal om te onderzoeken hoe de situatie bovengronds is. Het is de vraag of het veilig genoeg is om over straat te gaan. De kinderen moeten ondertussen van haar ontbijten.

“Maksym, wil je een stuk worst van mij?”

Zoya heeft gezien dat haar broer zijn vlees heeft opgegeten.

Zelf heeft ze geen eetlust.

“Neem ook wat. Je moet kracht hebben voor wat er komen gaat”, zegt Maksym wijs.

“Die worst vind ik niet lekker”, reageert Zoya.

Maksym pakt wat brood uit zijn trommel om het tegen de worst te ruilen. Aarzelend neemt Zoya het brood aan en gesterkt door de woorden van haar broer neemt ze een paar happen.

Natalya ziet op het leeglopende perron hoe haar kinderen samen zitten te eten. Ze loopt naar hen toe met goed nieuws:

“We kunnen naar huis. Eet het brood maar op en dan gaan we.”

Zoya en Maksym knikken. Ze zijn opgelucht dat ze naar huis mogen. Tegelijkertijd vinden ze het spannend om naar boven te gaan, omdat ieder moment een levensbedreigende situatie kan ontstaan. Hoe zou de stad eraan toe zijn na de raketaanval?

“Klopt het dat een flat in onze wijk is geraakt?”, vraagt Maksym.

Natalya kijkt verbaasd naar haar zoon.

“Hier horen we mensen erover praten”, geeft Zoya aan.

Met een knikje bevestigt Natalya de geruchten. Na een korte aarzeling legt ze eerlijk uit:

“Volgens de agent die ik heb gesproken, is het een voltreffer. Men vreest voor veel slachtoffers.”

Geschrokken kijken Maksym en Zoya elkaar aan. Aan het einde van hun eigen straat staan twee flats. Daarin wonen vrienden van hen.

“Welke flat in onze wijk is geraakt?”

Natalya schudt het hoofd. Op deze vraag heeft ze geen antwoord gekregen van de agent.

“Hopelijk zijn Koko en Tom niet door het kattenluik naar buiten gegaan”, zegt Zoya.

“Als ons eigen huis niet is geraakt...”, reageert Maksym.

“Jullie moeten je klaarmaken voor vertrek”, gebiedt Natalya. “Matjes oprollen en de spullen in de rugzakken doen.”

Stilletjes pakken de kinderen alles in. Twee minuten later zijn de drie klaar om naar huis te gaan.

“Het is buiten weer licht”, merkt Natalya op. “Goed uitkijken en bij elkaar blijven. De weg naar huis is bekend. Wat we onderweg tegenkomen is dat níet.”

“Men vreest voor veel slachtoffers.”

Zoya herhaalt de laatste zin in gedachten. Die klinkt onheilspellend. Ondertussen probeert ze een beeld te vormen van het straatbeeld na de raketaanval.

“Wat als het luchtalarm wéér afgaat?”, vraagt Maksym zich hardop af. Zoya schrikt van de vraag. Met dit scenario heeft ze geen rekening gehouden.

“Dan gaan we snel terug naar de tunnels”, luidt Natalya’s antwoord.

Even later gaan de Kovalenko’s de trappen op om het metrostation te verlaten. Stap voor stap maakt het ondergrondse kunstlicht plaats voor het natuurlijke licht. Zoya merkt dat haar hartslag bij iedere trede stijgt uit ongerustheid over wat ze zullen aantreffen. Er klinken sirenes van ambulancediensten en toeterende auto’s. Op straat hangt een onduidelijke mist. De mensen zijn in rep en roer en ze roepen naar elkaar om boven de herrie uit te komen.

“We lopen flink door, maar we gaan níet rennen”, geeft Natalya aan. Ondertussen komen drie gepantserde legervoertuigen voorbij. Zoya voelt zich angstig. Ze beseft steeds beter dat het oorlog is en dat vijandelijke soldaten de stad kunnen aanvallen. Onderweg naar huis valt het haar op dat mensen voortdurend om zich heen kijken. Iedereen is op zijn hoede voor een volgende aanval. Zoya ziet hoe een man met twee sporttassen bijna tegen Maksym aanbotst. Hij glipt vlug voor haar broer door. Vervolgens propt hij de tassen in een auto vol bagage. Een vrouw zit ongeduldig op de rijdersstoel te wachten. Ze wil zo snel mogelijk naar een veilige plek.

“Ik ruik een brandlucht”, merkt Maksym op.

“Die komt uit de richting van de geraakte flat”, verklaart Natalya.

Zoya kan de geur moeilijk verdragen en vraagt proestend:

“Is deze rook gevaarlijk om in te ademen?”

“Zoya, dit overleven we wel, hoor”, zegt Maksym relativerend.

“In deze hoeveelheid valt het mee”, geeft Natalya aan. *“We moeten sowieso naar huis toe.”*

Het looptempo wordt verlaagd. Op de hoek treffen ze een onheilspellend tafereel aan. Flitsen van blauwe en rode zwaailampen komen uit hun straat. Emotionele mensen lopen in tegengestelde richting en een vrouw schreeuwt om hulp. Waarom weten ze niet.

“Zoya, Maksym, blijf dicht bij mij”, zegt Natalya gespannen.

Voorzichtig kijkt ze om de hoek. Daarna wenkt ze de kinderen. Aan het einde van de lange straat zien ze een flat in brand staan, maar door de dikke rook is de schade van de raketinslag niet te bepalen.

“Hier mogen jullie niet door”, klinkt een zware stem.

Een politieagent houdt hen staande. Hij staat voor een rood-wit afzetlint en legt uit dat ze niet in het getroffen gebied mogen komen. Daar moeten brandweerlieden en ambulancebroeders ongehinderd hun belangrijke werk kunnen doen.

“Maar dáár is ons huis”, geeft Natalya aan.

Ze wijst naar de rijtjeswoningen. In het midden van de straat woont de familie Kovalenko. Het valt Maksym op dat meerdere ramen in de woningrij gebarsten zijn.

“Kijk dan, bij de families Shulha en Holovko zijn de ramen kapot”, merkt hij op.

“Misschien bij ons ook wel”, reageert Zoya nerveus.

Met geknepen ogen turen de kinderen naar nummer 132. De rook in de straat maakt het zicht onduidelijk, net als de agent die hen op afstand houdt.

“Papa is thuis!”, roept Maksym ineens.

“Ja, zijn auto staat er”, jubelt Zoya.

De agent vangt de reacties van de kinderen op. Hij is ervan overtuigd dat de drie hier daadwerkelijk wonen en stapt opzij. De kinderen hebben geen aanmoediging meer nodig. Ze bukken om onder het lint door te gaan en sprinten naar de voordeur.

“Papa!”, roept Maksym zo hard als hij kan.

Zoya drukt ongeduldig op de bel. Hoopvol kijken de twee door het raam naar binnen. Er is geen aandacht voor het gebarsten glas in lood in de voordeur. De kinderen beseffen niet eens dat hun moeder achter hen staat met de sleutel, omdat ze op beweging in de gang wachten. Door het gekleurde glas zien ze een rode doktersjas verschijnen.

“Daar is papa!”